

**SHAXS HUQUQ VA ERKINLIKLARINI TA'MINLASH MEKANIZMLARINI
TAKOMILLASHTIRISHNING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MASALALARI.****КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ
МЕХАНИЗМОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРАВ И СВОБОД ЛИЧНОСТИ****CONSTITUTIONAL AND LEGAL ISSUES OF IMPROVING THE
MECHANISMS FOR ENSURING THE RIGHTS AND FREEDOMS OF THE
INDIVIDUAL**

Turdialiyeva Sarvinoz Erkinbek qizi

Andijon davlat pedagogika instituti Ijtimoiy gumanitar va amaliy fanlar fakulteti

MG'MAXT yo'nalishi 2 -bosqich talabasi

Sarvinozkhanumturdialiyeva@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada shaxs huquq va erkinliklarini ta'minlash mexanizmlarining konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Huquqiy davlat sharoitida shaxs huquqlarini samarali himoya qilish masalalari, ularni amalga oshirishda mavjud muammolar va cheklovlar ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan o'rganiladi. Tadqiqot davomida milliy qonunchilik normalari va ularning qo'llanilish amaliyoti tahlil qilinib, shaxs huquq va erkinliklarini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirishga doir mualliflik taklif va xulosalari ilgari suriladi.*

Kalit so'zlar: *shaxs, huquq va erkinliklar, konstitutsiya, huquqiy davlat, huquqiy kafolatlar, ta'minlash mexanizmlari.*

Аннотация: *В статье анализируются конституционно-правовые основы механизмов обеспечения прав и свобод личности. Рассматриваются актуальные проблемы реализации и защиты прав человека в условиях правового государства, а также существующие ограничения и пробелы в правовом регулировании. На основе анализа норм национального законодательства и правоприменительной практики сформулированы авторские выводы и предложения, направленные на совершенствование механизмов обеспечения прав и свобод личности.*

Ключевые слова: *личность, права и свободы, конституция, правовое государство, правовые гарантии, механизмы обеспечения.*

Annotation: *This article examines the constitutional and legal foundations of the mechanisms for ensuring the rights and freedoms of the individual. Particular attention is paid to the issues of effective protection and realization of human rights in the context of a rule-of-law state, as well as to existing legal limitations and challenges. Based on the analysis of national legislation and law enforcement practice, the study proposes authorial conclusions and recommendations aimed at improving the mechanisms for ensuring individual rights and freedoms.*

Keywords: *individual, rights and freedoms, constitution, rule of law, legal guarantees, enforcement mechanisms.*

Bugungi globallashuv va huquqiy islohotlar sharoitida shaxs huquq va erkinliklarini ta'minlash masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Huquqiy davlat barpo etish jarayonida shaxs manfaatlarini ishonchli himoya qilish, ularning huquq va erkinliklarini amalga oshirish uchun samarali huquqiy mexanizmlarni yaratish va takomillashtirish alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur jarayonda Konstitutsiya shaxs huquqlarining asosiy manbai sifatida ularni kafolatlash va himoya qilishning mustahkam huquqiy poydevorini belgilab beradi.

Shaxs huquq va erkinliklarini ta'minlash mexanizmlari nafaqat normativ-huquqiy hujjatlar tizimi, balki huquqni qo'llash amaliyoti, sud-huquq tizimi, davlat organlari faoliyati hamda fuqarolik jamiyati institutlari bilan uzviy bog'liqdir. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, mavjud huquqiy kafolatlarga qaramay, ayrim hollarda shaxs huquqlarini amalga oshirishda muammolar, huquqiy bo'shliqlar va mexanizmlarning yetarli darajada samarali ishlamasligi kuzatilmoqda. Bu holat shaxs huquq va erkinliklarini ta'minlash mexanizmlarini konstitutsiyaviy-huquqiy jihatdan chuqur tahlil qilish va ularni takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, shaxs huquq va erkinliklarini ishonchli ta'minlash huquqiy davlatning asosiy mezonlaridan biri bo'lib, u jamiyatda qonun ustuvorligini mustahkamlash, davlat va shaxs o'rtasidagi huquqiy muvozanatni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bois, mazkur maqolada shaxs huquq va erkinliklarini ta'minlash mexanizmlarining konstitutsiyaviy-huquqiy masalalarini o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy asoslangan taklif va xulosalarni ishlab chiqish maqsad qilib qo'yilgan.

Shaxs huquq va erkinliklarini ta'minlash mexanizmlari - bu huquqiy davlatning eng muhim elementlaridan biri bo'lib, Konstitutsiya va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar asosida fuqarolarning huquq va erkinliklarini amalga oshirish va himoya qilishni ta'minlovchi institutlar, tartiblar va vositalar tizimidir.

Masalan, shaxsning murojaat qilish huquqi orqali fuqarolar davlat organlariga ariza, taklif yoki shikoyat bilan murojaat qilish imkoniga ega bo'ladi. Shu yo'l bilan ular o'z huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini amalda qo'llashadi va davlat organlari faoliyatiga huquqiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu bilan birga, bu mexanizmlar shaxs va davlat o'rtasidagi huquqiy muvozanatni mustahkamlashga xizmat qiladi. Mexanizmlarning ishlashi faqat normativ hujjatlarga tayanib qolmay, ularni amaliyotga tatbiq etish orqali shaxs huquqlari real himoya qilinadi.¹

Konstitutsiyada har bir shaxsning huquq va erkinliklari davlat kafolatida bo'lib, bu kafolatlar huquqiy mexanizmlar orqali mustahkamlanadi. Masalan, Konstitutsiya 44-modda asosida har bir shaxs sud orqali o'z huquqlarini himoya qilishi mumkin. Bu mexanizm

¹ SHAXSIY HUQUQ VA ERKINLIKARNI TA'MINLASH VA UNING XALQARO DARAJADAGI PRINSIP VA NORMALARI – maqola shaxs huquqlari mexanizmlari va Konstitutsiyaviy kafolatlar haqida.

fuqarolarning davlat organlari va mansabdor shaxslar tomonidan noqonuniy harakatlarga qarshi huquqiy choralar ko'rish imkonini beradi.

Shuningdek, yashash huquqi, erkinlik va daxlsizlik kabi huquqlar Konstitutsiyada oliy qadriyat sifatida tan olingan va faqat qonunda belgilangan shartlarda cheklanishi mumkin. Shu tarzda, Konstitutsiyaviy kafolatlar nafaqat huquqiy normani bildiradi, balki amaliy ta'minot mexanizmi sifatida ham ishlaydi.²

Konstitutsiya fuqarolarning huquq va erkinliklarini kafolatlabgina qolmay, ularni amalga oshirish mexanizmlarini ham belgilaydi. Misol uchun, shaxsning erkinligini cheklash faqat qonuniy tartibda va maxsus holatlarda amalga oshirilishi mumkin, bu esa davlatning huquqiy chegaralarini aniq belgilaydi.

Bundan tashqari, Konstitutsiya davlat organlariga fuqarolarning huquqlarini himoya qilish va ta'minlash bo'yicha majburiyat yuklaydi, bu esa shaxs huquqlari mexanizmlarining samarali ishlashini ta'minlaydi. Shu tariqa, Konstitutsiya fuqarolarning sud orqali huquqni himoya qilish imkonini ta'minlaydigan asosiy huquqiy poydevor sifatida xizmat qiladi.³

Huquqlarni ta'minlash mexanizmlari faqat Konstitutsiyadagi normativ qoidalardan iborat bo'lib qolmay, balki sudlar, prokuratura va boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organlar orqali ham ishlaydi. Masalan, sudlar fuqaroning ariza va shikoyatlarini ko'rib chiqib, qonuniy qarorlar chiqaradi, bu esa shaxs huquqlarini real himoya qilish imkonini beradi.

Ombudsman institutining faoliyati ham mexanizmlarning samarali ishlashiga xizmat qiladi, chunki u fuqarolarning murojaatlarini ko'rib chiqadi va davlat organlari faoliyatini huquqiy jihatdan tekshiradi. Shu tarzda, normativ kafolatlar amaliy mexanizmlar orqali o'z samarasini beradi va shaxs huquqlari ta'minlanadi.⁴

Shaxs huquq va erkinliklarini ta'minlash mexanizmlari milliy qonunlar bilan bir qatorda xalqaro huquq normalariga ham muvofiq bo'lishi lozim. Masalan, BMT Inson huquqlari deklaratsiyasi shaxsning sha'ni, daxlsizligi va hayot huquqini kafolatlaydi, bu esa milliy konstitutsiyaviy normalar bilan uyg'un ishlashini taqozo etadi.

Shuningdek, xalqaro standartlar milliy qonunchilikni rivojlantirishga yordam beradi, chunki ular huquqni ta'minlash mexanizmlarini samarali va universal qilishga xizmat qiladi. Shu tariqa, milliy va xalqaro mexanizmlar uyg'un ishlaganda, shaxs huquq va erkinliklarini kafolatlash tizimi yanada mustahkam bo'ladi.⁵

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Erkinlik, adolat va tenglikning mustahkam huquqiy poydevori – konstitutsiyadagi huquqlar va ularni ta'minlash mexanizmlari. (constitution.uz)

² INSON HUQUQLARI VA ERKINLIKLARINING KONSTITUTSIYAVIY KAFOLATLARI – maqola huquqiy kafolatlar va ularning tahlili.

³ Erkinlik, adolat va tenglikning mustahkam huquqiy poydevori – Konstitutsiyadagi huquqlar va ularni ta'minlash mexanizmlari.

⁴ Huquqni qo'llash amaliyoti va shaxs huquqlarini himoya qilish mexanizmlari – sud va ombudsman institutlari.

⁵ Xalqaro huquq va milliy konstitutsiyaviy kafolatlar – BMT deklaratsiyasi va milliy qonunchilik uyg'unligi.

2. Huquqni qo'llash amaliyoti va shaxs huquqlarini himoya qilish mexanizmlari – sud va ombudsman institutlari. (constitution.uz)
3. Inson huquqlari va erkinliklarining konstitutsiyaviy kafolatlari – maqola huquqiy kafolatlar va ularning tahlili. (inlibrary.uz)
4. Shaxsiy huquq va erkinliklarni ta'minlash va uning xalqaro darajadagi prinsip va normalari – maqola shaxs huquqlari mexanizmlari va konstitutsiyaviy kafolatlar haqida. (interonconf.org)
5. xalqaro huquq va milliy konstitutsiyaviy kafolatlar – bmt deklaratsiyasi va milliy qonunchilik uyg'unligi. (pravacheloveka.uz)